

Jelena Šuput

diplomirani pravnik-master
stručni saradnik u Sekretarijatu za finansije
Gradske uprave Grada Beograda.

ODGOVORNOST PRAVNOG LICA ZA KRIVIČNA DELA

U ovom radu analizirani su različiti pravni stavovi o postojanju krivične odgovornosti pravnih lica, istorijski razvoj i regulativa tog pravnog instituta u savremenim pravnim sistemima sa ciljem da se dokaže osnovanost njegovog postojanja. Krivične sankcije koje se primenjuju prema pravnim licima odgovornim za izvršenje krivičnog dela, delotvorno su sredstvo u suzbijanju privrednog kriminala i šalju jasnu poruku da nijedan krivac ne ostaje nekažnjen. S obzirom na prirodu pravnih lica krivične sankcije koje su predviđene za njih kao potencijalne izvršioce krivičnih dela, razlikuju se od sankcija koje se primenjuju prema fizičkim licima odgovornim za izvršenje krivičnih dela.

Ključne reči: pravna lica; krivična odgovornost, privredni kriminal

I UVOD

Radi sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta pravnih lica, u pravnim sistemima evropskih i severnoameričkih država pojavila se potreba za uvođenjem krivične odgovornosti pravnih lica. Kriminalitet pravnih lica poznat je u stručnoj i široj javnosti kao kriminalitet belog okovratnika, ili kriminalitet korporacija.

Osnovne karakteristike kriminaliteta belog okovratnika su oblast u kojoj se vrši (sfera poslovanja, osiguranja, bankarstva, berze), status prestupnika (pripadnici najviših socijalnih slojeva) i zaštićenost učinilaca od progona i kažnjavanja s obzirom na uticaj koji učinioci imaju zahvaljujući svom društvenom položaju. Za krivična dela koja se ubrajaju u kriminalitet belog okovratnika karakteristično je da se vrše prikriveno i na prevaran način. Poslednjih godina se i za kriminalitet korporacija koristi naziv kriminalitet be-

log okovratnika. Jedina razlika između ta dva vida kriminaliteta je što je kod kriminaliteta belog okovratnika jače istaknut lični koristoljubivi motiv. Šteta koja nastaje izvršenjem tih krivičnih dela je izuzetno velika, ne samo za pojedince već i za čitavo društvo, naročito kada su u pitanju krivična dela protiv životne sredine, koja spadaju u tzv. ekološki kriminalitet. Mnoge kompanije iz razvijenih zemalja prebacuju opasan otpad u nerazvijene zemlje. Na taj način izbegavaju da po svaku cenu preduzmu odgovarajuće mere za zaštitu čovekove sredine, jer bi to poskupelo proizvodnju, a samim tim značajno smanjilo njihov profit. Krivična dela koja se ubrajaju u kriminalitet belog okovratnika, izvršavaju se i kršenjem propisa o kvalitetu i higijenskoj ispravnosti hrane.¹ Iz tog razloga neophodno je predvideti krivičnu odgovornost pravnih lica u savremenim pravnim sistemima i izvršiti harmonizaciju propisa u toj oblasti s obzirom na drastične posledice, koje kriminalitet korporacija (belog okovratnika) proizvodi ne samo na nacionalnom već i na međunarodnom nivou.

Ranije je u pravnoj nauci bio prisutan stav da pravno lice ne može biti subjekt krivičnog dela, pre svega zbog postojanja načela subjektivne individualne odgovornosti (*nulla poena sine culpa*) i neprihvatljivosti kolektivnog kažnjavanja.

U teoriji postoje tri stava o krivičnoj odgovornosti pravnih lica. Prvi je da ne postoji, ne samo krivična, već i svaka druga odgovornost pravnog lica. Drugi stav je da ne postoji krivična odgovornost pravnog lica, ali da postoje drugi oblici kaznene odgovornosti (odgovornost za prekršaje ili privredne prestupe). Prema trećem stavu, krivična odgovornost pravnog lica je opravdana i neophodna.²

U našem pravu dugo se prihvatilo drugo od navedena tri shvatanja. Propisima je bila predviđena odgovornost pravnog lica za prekršaje i privredne prestupe, ali ne i za krivična dela. Tek kada je 2008. godine donet Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela,³ našim pravom predviđena je ta vrsta odgovornosti.

Mnoge države i danas odbijaju da prihvate koncept krivične odgovornosti pravnih lica, dok su druge pod uticajem posebnih prilika i preporuka Sa-

¹ Đ. Ignjatović, *Kriminologija, Dosije*, Beograd, 2007. str. 152.

² Z. Stojanović, *Krivično pravo opšti deo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2006. str.192.

³ Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica („Sl. glasnik RS“ broj 97/08)

veta Evrope državama članicama iz 1988.⁴ godine, u svoje zakonodavstvo uvele taj vid krivične odgovornosti. S obzirom da je sve prisutnija tendencija harmonizacije nacionalnih propisa sa propisima međunarodnih organizacija može se očekivati da će institut krivične odgovornosti pravnih lica biti sve više prihvaćen od strane pravnih sistema savremenih država.

II RAZVOJ KRIVIČNE ODGOVORNOSTI PRAVNOG LICA

1. Istorijski razvoj instituta krivične odgovornosti pravnih lica

U rimskom pravu dugo je bilo prisutno shvatanje da ne postoji krivična odgovornost pravnih lica. Ukoliko bi se i dogodilo da pravno lice izvrši neki delikt, smatralo se da je izvršilac tog delikta neko od individua koje ga sačinjavaju. U poznoj fazi razvoja rimskom prava uspostavljen je svojevrsan oblik posredne odgovornosti pravnog lica za javnopravne delikte. Taj vid odgovornosti postojao je kao odgovornost određene zajednice (npr. zanatskog udruženja), ali samo ukoliko su članovi te zajednice delovali zajednički u izvršenju određenog krivičnog dela.

Od XII do XIV veka razvijao se novi koncept krivične odgovornosti pravnih lica. Papa Innocent IV smatrao je da pravna lica ne mogu biti odgovorna kao pojedinci koji imaju razum i dušu i koji su odgovorni bogu i vladaru. On je pravna lica doživljavao kao fikciju i smatrao da iz navedenih razloga pravna lica ne mogu biti kažnjena. Uprkos tome, vladari i papa često su kažnjavali sela, provincije i udruženja. Sankcije koje su primenjivali bile su novčane kazne, gubitak posebnih prava, a smrtna kazna i duhovne sankcije primenjivale su se na članove raznih udruženja. Neke od specifičnih sankcija koje su bile predviđene za članove udruženja bile su gubitak prava da budu sahranjeni na dostojanstven način ili proterivanje.⁵ U pravnoj nauci XIVveka bio je prisutan stav da udruženja poseduju moć rasuđivanja i da zbog toga mogu biti subjekt krivične odgovornosti. Izuzev u slučaju izvršenja određenih krivičnih dela (kao što je bigamija, silovanje itd.) smatralo se

⁴ Vidi „Pojam i uloga pravnih lica u savremenim pravnim sistemima“, str. 5

⁵ A. Iulia Pop, *Criminal liability of corporations-comparative jurisprudence*, Michigan State University College of Law, 2006. str. 9, nalazi se na veb-stranici:
http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf

da pravno lice može da izvrši ista krivična dela koja mogu da izvrše i fizička lica. To shvatanje bilo je dominantno sve do kraja XVIII veka. Pošto je u srednjem veku bio prisutan stav da udruženja mogu biti subjekti, kako građanskopravne, tako i krivičnopravne odgovornosti, za krivična dela izvršena od strane njihovih članova, gradovi, sela, trgovine, univerziteti i verske organizacije mogle su biti obavezane da plate novčane kazne za izvršena krivična dela. U srednjem veku nemačko pravo je bilo odano konceptu kolektivne odgovornosti. Ordinansa iz 1548. godine, predviđala je kaznu za gradove, koja se sastojala u plaćanju novčanog iznosa ili gubitku svih prava.⁶

Francuska Ordonance de Blois iz 1579. godine predviđala je krivičnu odgovornost udruženja. Uslov za primenu tog pravnog instituta bio je ispunjen, ukoliko je izvršeno krivično delo bilo rezultat zajedničke odluke njegovih članova. Iako je u francuskom pravu bio prisutan stav da je pravno lice samo fikcija, krivična odgovornost pravnog lica nije se smatrala nespojivom sa njegovom prirodom.

Francuska revolucija donela je velike promene u francuskom pravu koje su rezultirale nestankom udruženja iz pravnog sistema. Udruženja, provincije i neprofitne organizacije, bile su ukidane, a sva imovina im je bila konfiskovana usled osude zbog izvršenog krivičnog dela. Krivična odgovornost pravnih lica u revolucionarno vreme poslužila je novim vlastima kao mehanizam za gašenje udruženja, pošto je njihov rad bio nespojiv sa ideološkim konceptom tadašnje revolucionarne vlasti. Nosioi nove vlasti smatrali su da udruženja predstavljaju potencijalnu pretnju režimu. Novčana sredstva bila su najvećim delom u svojini udruženja i najlakši put da se dođe do tih sredstava bio je eliminacija udruženja i konfiskacija njihove imovine. Nakon revolucije, Francuski krivični zakonik iz 1810. godine nije predviđao krivičnu odgovornost udruženja, ali ne iz razloga što je takvo shvatanje bilo nespojivo sa važećom doktrinom, već iz razloga što udruženja nisu više postojala u francuskom pravnom sistemu. Pod uticajem francuske revolucije veći deo zemalja kontinentalne Evrope promenio je svoj stav u vezi sa krivičnopravnom odgovornošću pravnih lica. Udruženja su izgubila svoju moć i značaj pod uticajem monarhijskog apsolutizma i liberalizma. Zbog toga je teorija nastojala da pronađe opravdanje za nepostojanje krivične odgovornosti pravnih lica.⁷

⁶ A. Iulia Pop, op. cit, str. 9

⁷ Criminal liability of private law entities under French law and extra territoriality of the laws applicable to them, nalazi se na veb-stranici: <http://www.lancs.ac.uk/fss/organisations/humanrights/inthron/Resources/documents/Criminaliabilityoflegalentities>

Malblanc i Savigny su prvi autori koji se u XIX veku pozivaju na staru maksimu *societas delinquere non potest*. Njih dvojica smatrali su da je pravno lice samo pravna fikcija, koja nema dušu i telo, te da zbog toga ne može biti kažnjena, a i da ne poseduje svest, što je onemogućava da prihvati krivično delo kao svoje. Navedeni autori smatrali su da je krivična odgovornost pravnih lica protivna principima individualne subjektivne odgovornosti, i da je iz tog razloga ne treba prihvatiti.

Poimanje krivične odgovornosti od strane Malblanca i Savignya dosta je kritikovano od strane Girkea i E. Zitelmana, koji su zastupali stav da su pravna lica jedinstvo duša i tela, a da je njihova sposobnost rasuđivanja zapravo sposobnost rasuđivanja pojedinaca koji su zaposleni u njima. Girke i Zitelman smatrali su da je usvajanje koncepta krivične odgovornosti pravnih lica u potpunosti opravdano i neophodno.⁸

U engleskom pravu do druge polovine XIX veka preovladavalo je shvaćanje da je okrivljeno lice moralo biti fizički prisutno pred sudom. Iz tog razloga nije postojala mogućnost kažnjavanja pravnog lica. Tek polovinom XIX veka pojavili su se prvi precedenti u kojima se nazire prisustvo krivične odgovornosti pravnih lica, a ona je bila propisana i Interpretation Act-om iz 1889. godine.

Koncept krivične odgovornosti pravnih lica različito se razvijao u zemljama kontinentalnog prava u odnosu na zemlje common law sistema. Ta razlika je pre svega odraz različitih socijalno ekonomskih i istorijskih odnosa u tim zemljama.⁹

2. Pojam i uloga krivične odgovornosti pravnih lica u savremenim pravnim sistemima

Tokom godina, u Evropi se povećao broj korporacija koje učestvuju u privrednom životu. Iako su obavljajući svoju delatnost neke od korporacija izvršavale pojedina krivična dela, krivična odgovornost pravnih lica dugo nije bila predviđena nacionalnim zakonima evropskih zemalja iz kojih su poticale te korporacije.

⁸ A. Iulia Pop, op. cit, str. 11

⁹ A. Iulia Pop, op. cit, str. 13

Oktoobra meseca 1988. godine od strane Komiteta ministara usvojena je Preporuka Saveta Evrope broj R (88) 18¹⁰. U cilju prevencije, suzbijanja i kontrole krivičnih dela izvršenih od strane korporacija preporuka Saveta Evrope bila je da države članice čiji krivični zakonici ne predviđaju krivičnu odgovornost pravnih lica izvrše reviziju svojih zakonika. Francuska je u tom cilju izvršila ozbiljne revizije svog Krivičnog zakonika, a 1994. godine, donet je novi Krivični zakonik Francuske koji je prvi od svih Krivičnih zakonika zemalja kontinentalnog sistema predvideo sankcije i principe odgovornosti pravnog lica za krivična dela. Članom 121-2 navednog Zakonika predviđeno je da sva pravna lica, izuzev države mogu biti subjekti krivične odgovornosti za dela, koja su izvršena od strane njihovih organa ili ovlašćenih predstavnika. Usvajanje koncepta krivične odgovornosti pravnih lica u francuskom pravnom sistemu, pretrpelo je brojne kritike od strane nosilaca upravljačkih funkcija u korporacijama. Uprkos tome, Francuska je do sada imala relativno široku praksu na polju prevencije i suzbijanja kriminaliteta korporacija i belog okovratnika.¹¹

Primer Francuske sledile su brojne evropske zemlje. Belgija je 1999. godine izmenama i dopunama belgijskog krivičnog zakonika prvi put u svoje pravo uvela institut krivične odgovornosti pravnih lica. Holandija je koncept krivične odgovornosti pravnog lica prihvatila čak mnogo ranije 1976. godine. Članom 51. holandskog Krivičnog zakonika predviđeno je da pravna lica isto kao i fizička lica mogu biti izvršioc i krivičnih dela. Danska je 2002. godine izmenila svoj Krivični zakonik i predvidela da pravno lice može biti subjekt krivične odgovornosti.

Za razliku od navedenih zemalja, u Nemačkoj i dalje preovladava stav da je neopravdano i nepotrebno usvojiti koncept krivične odgovornosti pravnih lica. Nemački pravници se i dalje rukovode maksimom *societas delinquere non potest* i smatraju da pravna lica mogu biti odgovorna samo za privredne prestupe. Glavni razlog za neprihvatanje koncepta krivične odgovornosti pravnih lica je stav nemačkih teoretičara da pravnim licima nedostaje

¹⁰ Tekst preporuke nalazi se na veb-stranici: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=233230&SecMode=1&DocId=698704&Usage=2>

¹¹ Criminal liability of private law entities under French law and extra territoriality of the laws applicable to them, nalazi se na veb-stranici: <http://www.lanacs.ac.uk/fss/organisations/humanrights/inthron/Resources/documents/Criminaliabilityoflegalentities>

sposobnost da budu izvršioци dela, krivica kao bitan element krivične odgovornosti i shvatanje da su krivične sankcije posebna vrsta sankcija koje se zbog svoje prirode mogu izreći samo fizičkim licima. Iz tog razloga u Nemačkoj je razvijeno pravo privrednih prestupa. Sankcije za priredne prestupe su novčane i mogu se izreći i zaposlenima u pravnom licu. Italija, Portugalija, Grčka i Španija slede nemački model i odbijaju da prihvate koncept krivične odgovornosti pravnih lica.¹²

Italija predviđa odgovornost pravnih lica za privredne prestupe putem Zakonodavne uredbe broj 300 donete 29. Septembra 2000 godine i Zakonodavne uredbe broj 231 donete 8 maja 2001. godine. U italijanskoj pravnoj nauci preovladava stav da je odgovornost pravnih lica za privredne prestupe dovoljna jer se u postupcima utvrđivanja postojanja privrednog presupa, odgovornosti za privredne prestupe i postupku izricanja sankcija primenjuju pravila krivičnog postupka.¹³

Odnos pravne nauke u Engleskoj prema konceptu krivične odgovornosti pravnog lica u skladu je sa konzervativnim stavovima prisutnim u engleskom pravu. U Engleskoj pravnoj nauci pravna lica smatraju se fikcijom, koja nema dušu i razum, i iz tog razloga ne mogu biti odgovorna za krivična dela, ali zaposleni u njima to mogu. Razlog za neprihvatanje koncepta krivične odgovornosti pravnih lica je i u tome što je broj korporacija u Engleskoj jako mali, i njihovo osnivanje je privilegija za koju je neophodna dozvola Kraljice.

Uprkos navedenom stavu nakon Drugog svetskog rata pravna lica su od strane engleskih pravnika prepoznata kao nezavisne celine sa ličnom imovinom, koja je odvojena od imovine zaposlenih u njima. Oni su ukazivali na opravdanost i neophodnost usvajanja koncepta krivične odgovornosti pravnih lica. Vrhovni sud pravde je 1944. godine doneo tri odluke kojima je utvrđena krivična odgovornost pravnih lica. Prilikom donošenja tih odluka sud je zauzeo stav da pravna lica nemaju sopstvenu svest, ali da je svest zaposlenih u njima zapravo njihova svest. Iako je ovaj stav Vrhovnog suda često bio kritikovan, njegove tri odluke još uvek su pravni precedenti u engleskom pravu.¹⁴

¹² A. Iulia Pop, op. cit, str. 12.

¹³ Criminal Liability of Companies survey, Italy, Chiomenti Studio Legale, tekst se nalazi na veb- stranici: http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/Business_Crimes/Crim_Liability_Italy

¹⁴ A. Iulia Pop, op. cit. str. 14

Sve do 2003. godine u Švajcarskom pravu bilo je prisutno shvatanje da samo fizička lica mogu biti učinioi krivičnog dela. Prema članu 100. stavu 1 Krivičnog zakonika Švajcarske iz 2003. godine pravno lice se smatra izvršiocem krivičnog dela ukoliko lice zaposleno u njemu izvrši krivično delo, a njegov identitet se ne može utvrditi. U velikim firmama često se dešava da krivična dela izvrše zaposleni izvršavajući naređenja svojih pretpostavljenih. S obzirom da je u mnogim firmama veliki broj zaposlenih, teško je utvrditi ko je od njih zaista izvršilac dela. Iz tog razloga je navedena odredba uneta u Krivični zakonik Švajcarske. Članom 100. stavom 1 švajcarskog krivičnog zakonika predviđena je supsidijerna odgovornost pravnog lica. To znači da će pravno lice biti krivično odgovorno samo ukoliko se ne može utvrditi identitet fizičkog lica, koje je neposredni izvršilac krivičnog dela.

Stavom 2. gore navedenog člana predviđena je kumulativna krivična odgovornost pravnog lica i lica koje je izvršilac krivičnog dela. Ona će postojati u slučaju kada je pravno lice učestvovalo u finansiranju kriminalne organizacije, pranju novca, ukoliko je utvrđeno postojanje korupcije ili ukoliko je pravno lice osnovano u cilju finansiranja terorističke organizacije. U toj situaciji pravno lice biće krivično odgovorno čak i u slučaju ukoliko je poznat identitet izvršioca tih krivičnih dela, odnosno odgovaraće zajedno sa neposrednim izvršiocem. Razlog za kumulativnu odgovornost pravnog lica je u tome što nije preduzelo neophodne i razumne mere da spreči izvršenje krivičnog dela. Jedina sankcija koja se u ovim slučajevima izriče pravnom licu je novčana kazna i njen maksimalni iznos je određen zakonom. Pravno lice može biti oslobođeno odgovornosti ukoliko se dokaže da krivično delo zaposlenog nije učinjeno u vezi sa obavljanjem poslova i delatnosti tog pravnog lica.¹⁵

Umesto krivične odgovornosti naše pravo je do 2008. godine poznavalo specifičnu kategoriju delikata- privredne prestupe. Odgovornost za privredne prestupe u našem pravu bila je uvedena zbog potreba prakse i promenjenog položaja pravnih lica kao privrednih subjekata. Kod nas se u ovoj oblasti prilično lutalo jer nije postojao usklađen sistem normi, a privredni prestupi bili su predviđeni različitim zakonima. Samo u jednom

¹⁵Criminal liability of Legal Entities, nalazi se na veb-stranici:
<http://www.swelegal.ch/downloads/newsletters/SWnews>

zakonu može se naći i više desetina privrednih prestupa. Te norme bilo je teško tumačiti i primenjivati zbog međusobne neusklađenosti privrednih prestupa, njihove neusklađenosti sa krivičnim delima, a naročito sa privrednim prekršajima, ali i sa normama Zakona o privrednim prestupima.¹⁶ Na ovaj način nisu bili rešeni neki problemi koji su se javljali na planu krivične odgovornosti pravnih lica. Rešenja koja se tiču privrednih prestupa nisu mogla ostvarivati zaštitnu funkciju u krivičnopravnom smislu. S obzirom da je odgovornost pravnih lica odstupanje od principa subjektivne-individualne odgovornosti, bilo je nerealno očekivati da se ta odgovornost predvidi u okviru Krivičnog zakonika. Kako se ne bi odstupalo od principa subjektivne odgovornosti, krivična odgovornost pravnih lica nije predviđena je posebnim zakonom. Za privredne prestupe se takođe može reći da su karakteristični po objektivnoj odgovornosti, ali oni nisu deo krivičnog već kaznenog prava. Kada se izrekne novčana kazna pravnom licu ona pogađa i zaposlene, isto je i u slučaju izricanja kazne zatvaranja pravnog lica. Negativne posledice kažnjavanja pravnog lica najviše pogađaju one koji su najmanje krivi. S obzirom na navedeno teško se može negirati da u tom slučaju zaista ne postoji objektivna odgovornost.¹⁷

Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnog lica Republike Srbije donet je 2008. godine.¹⁸ Navedenim Zakonom predviđeni su uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična dela, krivične sankcije, koje se mogu izreći pravnim licima i pravila postupka u kom se odlučuje o odgovornosti pravnih lica, izvricanju krivičnih sankcija, donošenju odluke o rehabilitaciji, prestanku mera bezbednosti ili pravne posledice osude i postupak izvršenja sudskih odluka. Prema navedenom Zakonu pravno lice će odgovarati za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja izvrši odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist, a odgovornost će postojati i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist prav-

¹⁶ Z. Stojanović, op. cit, str. 195

¹⁷ J.Čirić, Objektivna odgovornost u krivičnom pravu, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008. str. 183.

¹⁸ Vidi članove 6) i 7) Zakona o krivičnoj odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Sl. Glasnik RS“ broj 97/08

nog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica. Zakonom je predviđena kumulativna odgovornost pravnog lica i fizičkog lica koje je izvršilo krivično delo u korist pravnog lica.¹⁹ U tom slučaju pravno lice ne odgovara za tuđe delo, već je odgovorno kao i u članu 100. stav 2 Krivičnog zakonika Švajcarske jer nije preuzelo neophodne i odgovarajuće mere da spreči izvršenje krivičnog dela.²⁰

III PRAVNA LICA SUBJEKTI KRIVIČNE ODGOVORNOSTI

U svetu postoji veliki broj neprofitnih i profitnih organizacija. Osnovni cilj osnivanja i poslovanja profitnih organizacija je sticanje profita odnosno imovinske koristi, što nije slučaj kada su u pitanju neprofitne organizacije. Pravna nauka postavila je pitanje da li neprofitne organizacije mogu biti krivično odgovorne s obzirom na njihov karakter.

U francuskom pravu postoji shvatanje da nekomercijalni karakter pravnih lica ne može biti opravdanje za njihovo nekažnjavanje ukoliko izvrše krivično delo. Prema Francuskom krivičnom zakoniku krivičnoj odgovornosti podležu i asocijacije, fondacije i sindikati. Ti subjekti mogu biti krivično odgovorni iz razloga što njihova imovina može biti iskorišćena u protivpravne svrhe, ili radi ostvarivanja pravno dozvoljenih ciljeva na protivpravan način. Za razliku od većine pravnih lica, država je uvek izuzeta od režima krivične odgovornosti pravnih lica. Tako član 121-2 Krivičnog zakonika Francuske predviđa da su sva pravna lica, izuzev države krivično odgovorna. U francuskom pravu su od krivične odgovornosti izuzeti i drugi vršioc i javnih ovlašćenja, kao i nedržavni subjekti kojima su ta ovlašćenja poverena zakonima od strane države.²¹

¹⁹ Vidi „Pojam i uloga instituta u savremenim pravnim sistemima“, str. 8

²⁰ A. Iulia Pop, op. cit, str. 18.

²¹ Common law sistem je pravni sistem Velike Britanije i SAD. Izvor prava u zemljama Common law sistema nisu kodifikovani pravni propisi, već sudske odluke i pravna nauka. Pravo se stvara od strane sudova u postupku donošenja odluka u pojedinačnim slučajevima i te odluke obavezuju buduće sudije da postupe na isti način u nekom budućem istom pravnom sporu.

U common law sistemu²² postoji pravilo da: „Kralj nikada ne greši”²³. Iz tog razloga u Engleskoj država i vlada, odnosno ministarstva ne podležu krivičnoj odgovornosti.

Prema pravu Sjedinjenih Američkih država, državni organi nisu krivično odgovorni, pa zbog toga do sada nijednom sudskom odlukom nije utvrđena krivična odgovornost državnog organa. Joint ventures²⁴ kojih je mnogo u SAD ne podležu krivičnoj odgovornosti iz razloga što njihova imovina nije odvojena od imovine njihovih članova (osnivača), a krivičnoj odgovornosti ne podležu ni ortačka društva, udruženja, penzioni fondovi, organizacione jedinice koje se nalaze u sastavu određenih organa i političke organizacije.

Nemačko pravo ne prihvata koncept krivične odgovornosti pravnih lica, ali korporacije, i druga pravna lica smatraju se nezavisnim subjektima prava koji imaju sopstvenu imovinu kao i fizička lica. Korporacije, preduzeća, udruženja i druga pravna lica u nemačkom pravu mogu biti odgovorna za privredne presteupe.²⁵

Švajcarski Krivični zakonik sistemom pozitivne enumeracije određuje koja pravna lica mogu biti subjekti krivične odgovornosti. Prema članu 100. stavu 1 tački 4) navedenog zakonika to mogu biti:

- 1.) pravno lice osnovano prema odredbama privatnog prava;
- 2.) pravno lice osnovano prema odredbama javnog prava izuzev države ili organa teritorijalne autonomije;
- 3.) kompanije;
- 4.) firme u privatnom vlasništvu.²⁶

²² Pravilo na engleskom jeziku glasi „King can do no wrong“.

²³ Joint ventures su pravna lica osnovana od strane dva ili više osnivača, u cilju sticanja ekonomske dobiti. Osnivači ovih pravnih lica su jednaki u svojim pravima i obavezama i zajednički učestvuju u podeli dobiti i kontroli preduzeća. Joint venture može biti korporacija, društvo sa ograničenom odgovornosti, ortakluk ili druga vrsta pravnog lica u zavisnosti od broja osnivača. Joint venture se osniva u cilju obavljanja kontinuirane delatnosti. Firma „Sony Ericsson“ je osnovana kao joint venture.

²⁴ Anca Iulia Pop, op. cit, str. 21.

²⁵ Criminal Liability of Legal Entities nalazi se na veb-stranici:
<http://www.swelegal.ch/downloads/newsletters/SWnews>

²⁶ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična djela („Sl. list CG“ broj 2/07)

Članom 4. stavom 1. tačka 1) Crnogorskog Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela²⁷ sistemom pozitivne enumeracije predviđeno je koja pravna lica mogu biti subjekti krivične odgovornosti. To su sledeća pravna lica:

- privredno društvo;
- strano društvo i deo stranog društva;
- javno preduzeće;
- javna ustanova;
- domaća i strana nevladina organizacija, investicioni fond, drugi fond (osim fonda koji isključivo vrši javna ovlašćenja);
- sportska organizacija;
- politička partija, kao i drugo udruženje ili organizacija koje u okviru svog poslovanja stalno ili povremeno ostvaruje ili pribavlja sredstva i njima raspolaže.

Članom 2. navedenog zakona predviđeno je da Republika Crna Gora, državni organi i organi lokalne samouprave ne mogu biti odgovorni za krivično delo, a od odgovornosti za krivično izuzeto je i pravno lice kome je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja, ali samo u slučaju ukoliko izvrši krivično delo vršeći ta ovlašćenja.²⁸

Članom 5. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije predviđeno je koja pravna lica podležu krivičnoj odgovornosti. Prema Zakonu to su domaća i strana pravna lica koja odgovaraju za krivično delo učinjeno na teritoriji Republike Srbije. Navedenim članom prošireno je teritorijalno važenje zakona, tako što je predviđeno da se on primenjuje i u slučaju kada strano pravno lice odgovara za krivično delo izvršeno u inostranstvu na štetu Republike Srbije, njenog državljanina ili domaćeg pravnog lica, a primeniće se i kada domaće pravno lice izvrši krivično delo u inostranstvu. Odredbe navedenog zakona neće se primeniti ako su ispunjeni posebni uslovi za krivično gonjenje iz člana 10. stava 1. Krivičnog zakonika. To će biti u sledećim slučajevima kada se krivično gonjenje neće preduzeti:

- 1.) ako je učinilac potpuno izdržao kaznu na koju je u inostranstvu osuđen;

²⁷ Tekst propisa nalazi se na veb-stranici:

<http://www.skupstina.cg.yu/index1.php?module=17&sub=13>www.skupstina.cg.yu

²⁸ U našem pravu postoji uslovna osuda sa zaštitinim nadzorom, čije je vremensko trajanje ograničeno.

- 2.) ako učinilac u inostranstvu pravnosnažnom presudom oslobođen ili mu je kazna zastarela ili oprostena;
- 3.) ako je prema neuračunljivom izvršiocu u inostranstvu izvršena odgovarajuća mera bezbednosti;
- 4.) ako je za krivično delo po stranom zakonu za krivično gonjenje potreban zahtev oštećenog, a takav zahtev nije podnet;

(2) u slučaju iz člana 8. i 9. Zakonika o krivičnom postupku krivično gonjenje će se preduzeti samo kad se krivično delo kažnjava i po zakonu zemlje u kojoj je učinjeno. Kada se u slučaju iz čl. 8 i 9. stav 1. Zakonika, po zakonu zemlje u kojoj je delo učinjeno za to krivično delo ne kažnjava, krivično gonjenje se može preduzeti samo po odobrenju republičkog javnog tužioca.

(3) u slučaju iz člana 9. stav 2. ovog zakonika, ako je u pitanju delo koje je u vreme kad je izvršeno smatrano krivičnim delom prema opštim pravnim načelima priznatim u međunarodnom pravu, gonjenje se može preduzeti u Srbiji po odobrenju republičkog javnog tužioca, bez obzira na zakon zemlje u kojoj je krivično delo učinjeno.

Članom 3. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije predviđeno je da Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu biti subjekti krivične odgovornosti. Od krivičnopravne odgovornosti izuzeta su i druga pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja, ali samo ukoliko izvrše krivično delo vršeći ta ovlašćenja.

U svim zemljama koje poznaju institut krivične odgovornosti pravnih lica od ove vrste odgovornosti zbog svoje prirode, vrste poslova koje obavlja, načina finansiranja i načina osnivanja izuzeta je država, državni organi, organi teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja. Fizička lica zaposlena zaposlena u njima nisu izuzeta od krivične odgovornosti već podležu opštem režimu krivične odgovornosti i na njidž se primenjuju odredbe Krivičnog zakonika i Zakona o krivičnom postupku.

IV SANKCIJE

Pitanje koje sankcije se mogu primeniti u slučaju izvršenja krivičnih dela od strane pravnog lica, oduvek je bilo tema naučnih rasprava, i u isto vreme jedan od razloga zbog kojih su neke zemlje odbijale da prihvate koncept

krivične odgovornosti pravnih lica. U pravnoj nauci dugo je bio prisutan stav da je sankcionisanje pravnog lica nepravedno prema zaposlednima u njemu. Takođe je bio prisutan i stav da bi krivična odgovornost pravnog lica mogla da dovede do dvostrukog sankcionisanja, kada bi i pojedinci i pravna lica bili okrivljeni za isto krivično delo. Ali u ovom slučaju ne dolazi do povrede načela krivičnog postupka *ne bis in idem* jer pravno lice i pojedinac zaposlen u njemu imaju sopstvenu imovinu i identitet. Sankcije za krivična dela izvršena od strane pravnih lica i pojedinaca zaposlenih u njima predviđene su kako posebnim zakonima kojima je regulisana krivična odgovornost pravnih lica, tako i Krivičnim zakonicima zemalja koje nemaju poseban zakon kojim je predviđen taj pravni institut. Navedenim zakonima predviđen je veliki broj sankcija.

Novčana kazna je najšire zastupljena sankcija. Pre svega to je iz razloga jer kompaniju gubitak novačnih sredstava pogađa kao što pojedinca pogađa gubitak svlobode. Ali ona ima i svojih nedostataka. Prvenstveno to je negativan efekat na nedužne zaposlene, akcionare, poverioce. Druga sankcija koja se često izriče je konfiskacija dobara stečenih izvršenjem krivičnog dela.

Kao sankcija u nekim zakonodavstvima predviđena je i zabrana obavljanja delatnosti korporacije u određenom vremenskom periodu. Navedena sankcija ima nesagledive posledice i takođe se odražava na treća lica, odnosno na zaposlene. Izricanjem ove krivične sankcije zaposleni u pravnom licu gube zaposlenje i zaradu na određeni vremenski period. Ona se uglavnom izriče za teže povrede odredaba radnog zakonodavstva, ali i za krivična dela protiv životne sredine. Kao rešenje za zaposlene koji ne primaju platu i nemaju zaposlenje tokom vremenskog perioda u kome pravno lice ne posluje, mogla bi se predvideti i obaveza poslodavca da zaposlednima za vreme trajanja ove zabrane isplaćuje plate. Ukidanje pravnog lica je sankcija koja proizvodi velike posledice. Iz tog razloga trebalo bi je izricati samo ukoliko je korporacija izvršila teška krivična dela ili ako je korporacija osnovana u protivpravne svrhe (radi pranja novca, finansiranja terorizma, finansiranja organizovanog kriminala). Pravnim licima odgovornim za izvršenje krivičnih dela može se izreći i krivična sankcija objavljivanja presude u sredstvima javnog informisanja. Cilj te sankcije je specijalna prevencija odnosno odvraćanje izvršioca krivičnog dela od daljeg vršenja krivičnih dela. Navedena sankcija proizvodi nesagledive posledice za pravno lice. Te posledice se pre svega ogledaju u gubitku poslovnog ugleda.

Francuski krivični zakonik sistemom pozitivne enumeracije predviđa sankcije koje se mogu izreći pravnom licu. On predviđa novčanu kaznu kao

sankciju, koja se izriče za sve vrste krivičnih dela koje izvrši pravno lice. U nekim slučajevima novčana kazna može biti zamenjena merom blokade računa pravnog lica ili konfiskacijom njegove imovine. Zakonom je određen maksimalan i minimalan iznos novčane kazna koja se može izreći zaposlenima koji izvrše krivično delo u vezi sa poslovanjem pravnog lica. U skladu sa tim maksimalan iznos novčane kazne koji se izriče korporacijama ne može preći petostruki iznos maksimuma novčane kazne koja se izriče fizičkim licima, izuzev ukoliko korporacija nije izvršilac krivičnog dela u povratu. Tada iznos novčane kazne može biti deset puta veći od maksimalnog iznosa novčane kazne propisanog za pojedince. Pored novčane kazne Krivični zakonik Francuske predviđa različite vrste sankcija kao što su zatvaranje korporacije, zabrana obavljanja pojedinih ekonomskih i društvenih aktivnosti, stavljanje pod sudski nadzor²⁹ u periodu ne dužem od pet godina, trajno ili privremeno oduzimanje dobara stečene izvršenjem krivičnog dela, trajna ili privremena zabrana zaključenja ugovora sa vladom ili drugim javnim institucijama, trajna ili privremena zabrana izdavanja čekova ili akcija, oduzimanje dobara koja su korišćenja za izvršenje ili su plod izvršenja krivičnog dela, i javno objavljivanje presude.

Nemačko pravo koje ne prihvata koncept krivične odgovornosti pravnog lica predviđa sledeće sankcije: novčana sankcija, zatvaranje kompanije, oduzimanje predmeta stečenih protivpravnom radnjom, lišavanje pravnog lica određenih prava i oduzimanje dozvola, vršenje nadzora nad rukovodstvom korporacije.

U Engleskoj se najčešće izriče novčana kazna. Pored novčane kazne može se izreći i sudska opomena, oduzimanje imovine u krivičnom postupku i oduzimanje dozvole za rad.

Prema federalnom pravu SAD-a glavne sankcije koje se mogu izreći pravnim licima za izvršeno krivično delo su novčana kazna, restitucija, vaspitni nalozi, rad u javnom interesu i uslovna osuda. Pravo određenih američkih država u slučaju postojanja odgovornosti pravnih lica za krivična dela predviđa još neke sankcije poput sankcije zatvaranja pravnog lica ili zabrane obavljanja određene vrste poslova.³⁰

²⁹ A.Iulia Pop, op. cit, str.42

³⁰ Članom 23. stavom 3 predviđeno je da se mere bezbednosti oduzimanja predmeta i javno objavljivanje presude mogu izreći ako je odgovornom pravnom licu izrečena uslovna osuda što znači da se u tom slučaju neće primeniti mera bezbednosti oduzimanja predmeta.

Vrste i broj sankcija koje se izriču pravnom licu za izvršeno krivično delo razlikuju se od zemlje do zemlje. Na primer Francuska ima veliki izbor krivičnih sankcija, a Engleski pravni sistem predviđa manji broj sankcija.

Crnogorski Zakon članom 12. predviđa tri vrste sankcija koje se mogu izreći pravnom licu. To su:

- kazna;
- uslovna osuda i
- mere bezbednosti

Navedeni Zakon predviđa sledeće kazne:

- novčana kazna i
- prestanak pravnog lica.

Prema Zakonu Republike Crne Gore, kao i Zakonu Republike Srbije visina novčane kazne zavisi od visine kazne koja je propisana za to delo Krivičnim zakonikom. Prema članu 14. tački (1) crnogorskog zakona ona se utvrđuje zavisno od iznosa učinjene štete ili pribavljene protivpravne imovinske koristi, a ukoliko su ti osnovi različiti kao osnov za utvrđivanje uzima se viši iznos. Pravnom licu se prema navedenom Zakonu može izreći uslovna osuda, uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom i mere bezbednosti predviđene članom 28. Ovim Zakonom pored mera bezbednosti, koje su predviđene srpskim zakonom predviđena je i mera bezbednosti sačinjavanja i sprovođenja programa delotvornih, neophodnih i razumnih mera. Njeno trajanje određeno je Zakonom i ona ne može biti kraća od tri niti duža od pet godina računajući od dana pravosnažnosti presude. Delotvorne, neophodne i razumne mere su one mere koje je pravno lice preduzelo u cilju otkrivanja i sprečavanja krivičnih dela i podsticanja zaposlenih da deluju u skladu sa zakonom, drugim propisima i dobrim poslovnim običajima i kojima se, po pravilu, taj cilj ostvaruje. Koje su to mere određeno je članom 4. tačkom (3) Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela.

Zakon o odgovornosti pravnog lica za krivična dela Republike Srbije predviđa tri vrste krivičnih sankcija i dve vrste kazni. Krivične sancije predviđene našim zakonom su:

- kazna;
- uslovna osuda i
- mere bezbednosti.

Članom 13. predviđene su dve vrste kazni. To su novčana kazna i prestanak pravnog lica, koje se mogu izreći samo kao glavne kazne. A pored njih se mogu izreći i neke od mera bezbednosti kao što su zabrana obavljan-

ja određenih registrovanih delatnosti ili poziva, oduzimanje predmeta i javno objavljivanje presude.³¹

Navedenim zakonom propisan je zakonski minimum i maksimum iznosa novčane kazne. Prema njemu ona ne može biti manja od sto hiljada dinara niti veća od petsto miliona dinara. Takođe propisani su posredni rasponi u zavisnosti od kazne koja je za to krivično delo propisana Krivičnim Zakonikom.³² Kazna prestanka pravnog lica predviđena je članom 15. Zakona o odgovornosti pravnog lica za krivična dela i ona se može izreći ako je delatnost pravnog lica u celini ili u znatnoj meri bila u funkciji vršenja krivičnog dela. Ona će se izreći ukoliko je pravno lice osnovano radi finansiranja kriminalne organizacije, pranja novca, finansiranja terorizma, proizvodnje i prodaje opojnih droga, proizvodnje i prodaje doping sredstava. Navedena kazna se izvršava tako što se nakon pravosnažnosti presude kojom je izrečena kazna prestanka pravnog lica sprovodi postupak likvidacije, stečaja ili prestanka postojanja pravnog lica na drugi način. Pravno lice takođe može da prestane da postoji i brisanjem iz registra koji se vodi kod Agencije za privredne registre. Navedenim Zakonom predviđene su i dve fakultativne okolnosti za oslobođenje od kazne. Uslovi za oslobođenje od kazne ispunjeni su ako pravno lice otkrije i prijavi krivično delo pre nego što je saznalo za pokretanje krivičnog postupka ili ako dobrovoljno i bez odlaganja otkloni

³¹ Prema članu 14. stavu 3. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela novčana kazna se izriče u sledećim iznosima:

- 1) od sto hiljada do milion dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna;
- 2) od milion do dva miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine;
- 3) od dva miliona do pet miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine;
- 4) od pet miliona do deset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do osam godine;
- 5) od deset do dvadeset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora od deset godina;
- 6) najmanje dvadeset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora preko deset godina.

³² Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist.

Odgovornost pravnog lica postojaće i u slučaju ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica.

nastale štetne posledice ili izvrši povraćaj protivpravno stečene imovinske koristi.

Mogućnost izricanja uslovne osude predviđena je članom 20 i sud pravnom licu utvrđuje novčanu kaznu od pet miliona dinara i istovremeno određuje da se ona neće izvršiti ako osuđeno pravno lice za vreme za koje određi sud, a koje ne može biti kraće od jedne ni duže od tri godine (vreme proveravanja) ne bude odgovorno za krivično delo u smislu člana 6. Zakona o krivičnoj odgovornosti pravnih lica za krivična dela.³³ U cilju prevencije daljeg vršenja krivičnih dela članom 22. navedenog Zakona predviđena je i mogućnost izricanja uslovne osude sa zaštitnim nadzorom za određeno vreme u toku vremena proveravanja. Zaštitni nadzor može obuhvatiti jednu ili više sledećih obaveza:

- 1) organizovanje kontrole u cilju sprečavanja daljeg vršenja krivičnih dela;
- 2) uzdržavanje od poslovnih aktivnosti, ako to može biti prilika ili podsticaj za ponovno vršenje krivičnih dela;
- 3) otklanjanje ili ublažavanje štete pričinjene krivičnim delom;
- 4) obavljanje rada u javnom interesu;
- 5) dostavljanje periodičnih izveštaja o poslovanju organu nadležnom za izvršenje nadzora.

Zakonom je ograničeno trajanje mere bezbednosti zabrane obavljanja određene registrovane delatnosti ili poslova u vezi sa kojim je krivično delo izvršeno i ona se može izreći u trajanju od jedne do tri godine od dana pravnosnažnosti presude. Predmeti koji su upotrebljeni ili su bili namenjeni za izvršenje krivičnog dela ili koji su nastali izvršenjem krivičnog dela mogu se oduzeti ako su svojina pravnog lica. Zakonom je predviđena i mogućnost oduzimanja predmeta kada nisu svojina pravnog lica. To će se desiti u slučaju kada to zahtevaju interesi opšte bezbednosti ili razlozi morala, ali se time ne dira u pravo trećih lica na naknadu štete. Navedena mera bezbednosti primenjuje se fakultativno, a Zakonom se može odrediti i obavezno oduzimanje predmeta. Mera bezbednosti javnog objavljivanja presude je kao i dve prethodne mere bezbednosti fakultativnog karaktera. Javno objavljivanje presude sud će izreći ako smatra da bi bilo korisno da se javnost upozna sa presudom, a naročito ako bi objavljivanje presude doprinelo da se otkloni opasnost po život ili zdravlje ljudi ili da se zaštiti opšti interes. Da li će

³³ J. Ćirić, op. cit, str. 194.

objaviti presudu ili ne sud odlučuje prema značaju krivičnog dela i potrebi obaveštavanja javnosti. Sud će tom prilikom voditi računa da se tim načinom objavljivanja omogućí obaveštenost svih u čijem interesu presudu treba objaviti. S obzirom na prirodu i posledice krivičnih dela koja izvršavaju pravna lica, može se očekivati da će ova mera bezbednosti biti izricana u velikom broju slučajeva.

Imajući u vidu da se radi o specifičnoj vrsti izvršilaca krivičnih dela Zakonom su predviđene posebne odredbe koje se odnose na krivični postupak, a takođe je predviđeno da će se ukoliko Zakonom o krivičnoj odgovornosti pravnih lica za krivična dela nije drugačije određeno u krivičnom postupku protiv okrivljenog pravnog lica shodno primenjivati odredbe Zakonika o krivičnom postupku. Na isti način Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela propisan je i postupak izvršenja krivičnih sankcija.

V ZAKLJUČAK

Razlozi za prihvatanje ili neprihvatanje su različiti i zavise pre svega od socijalnih, ekonomskih ali i političkih prilika, a takođe je prisutan i uticaj vlasnika velikih korporacija. Bez obzira na stav pojedinih zemalja i staru maksimu *societas delinquere non potest*, mnoge zemlje na posredan način prihvataju odgovornost pravnog lica. Pape i vladari su i pre usvajanja koncepta krivične odgovornosti pravnih lica često kažnjavali sela, provincije i udruženja zbog izvršenih krivičnih dela. Sankcije koje su se primenjivale na pravna lica odražavale su se i na lica koja su ih sačinjavala. Kažnjavanje pravnih lica u srednjem veku bilo je odraz ličnih stavova i trenutnih potreba. O trajnom prihvatanju koncepta krivične odgovornosti nije se razmišljalo. S obzirom na sve veće prisustvo korporacija na svetskoj privrednoj sceni i sve veći broj inkriminacija u savremenim pravnim sistemima javila se težnja za trajnim prihvatanjem koncepta krivične odgovornosti pravnih lica. Danas je veliki broj zemalja je prihvatio koncept krivične odgovornosti pravnih lica, a zemlje koje to nisu učinile predviđaju na posredan način krivičnu odgovornost ili neku drugu odgovornost pravnih lica. Englesko pravo ne prihvata krivičnu odgovornost pravnih lica, ali je ona sadržana u nekoliko pravnih precedenata. Nemačko pravo i pravo Italije predviđaju odgovornost pravnih lica za privredne prestupe. S obzirom na porast kriminaliteta belog okovratnika, kriminaliteta korporacija i ekološkog kriminaliteta mnoge zemlje su prihvatile koncept krivične odgovornosti pravnih lica. Imajući u vidu proces

harmonizacije nacionalnih sa međunarodnim pravnim propisima može se očekivati da će uskoro koncept krivične odgovornosti pravnih lica biti prihvaćen i u onim zemljama koje ga do sada nisu prihvatile. U savremenom krivičnom pravu, s vremena na vreme pojavljuju se zahtevi da se na direktan ili indirektan način uvede objektivna odgovornost koja nije poželjna u krivičnom pravu, ali zbog težnje da ni jedan krivac ne ostane nekažnjen ona je sve prisutnija u krivičnom pravu.³⁴ Švajcarska i Francuska krivičnu odgovornost pravnih lica predviđaju svojim Krivičnim zakonicima. Domaće zakonodavstvo je navedenu vrstu odgovornosti predvidelo posedbnim zakonom, upravo iz razloga da bi se izbegli prigovori koji se mogu uputiti zbog prisutnosti principa objektivne odgovornosti u krivičnom pravu. Građansko-pravna i prekršajnopravna odgovornost pravnih lica nije dovoljna. Jedino se krivičnim pravom na adekvatan način mogu zaštititi vrednosti koje su povređene ili ugrožene krivičnim delima izvršenim od strane pravnih lica i ostvariti retribucija, prevencija i rehabilitacija. Jedino kazna od svih sankcija sadrži u sebi i moralnu osudu zbog izvršenog krivičnog dela. Iz tog razloga sasvim je opravdano i potrebno postojanje krivične odgovornosti pravnih lica u našem zakonodavstvu, pogotovo u današnje vreme kada veliki broj multinacionalnih kompanija deluje i na našoj privrednoj sceni. Može se očekivati da će prihvatanje koncepta krivične odgovornosti pravnih lica dati značajne rezultate u suzbijanju pojedinih vrsta kriminaliteta.

Jelena Šuput MA

Professional associate in

Financial Secretariat of City of Belgrade

CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES

This note is analysis of a different positions about criminal liability of legal persons. Note contains historical development and regulatory rules of this institute in contemporary laws and it's to manifest justification of a criminal liability of legal persons in our law. Criminal sanctions which are enforcement in this way are efficient instrument for repression of felonies

committed by companies. And it's a clear message for everyone that any culprit couldn't stay unpunished. Concerned with nature of legal persons, sanctions which are provided for them are differente than sanctions provided for pshycal entites liable for felonies.

Key words: *Legal entities; criminal liability; economic crimes*

LITERATURA:

- 1.) A. Iulia Pop, Criminal liability of corporations-comparative jurisprudence, Michigan State University College of Law, 2006, Tekst se nalazi na veb-stranici:
http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf (pristupljeno tokom novembra 2008. godine);
- 2.) Criminal Liability of Legal Entities, Tekst se nalazi na veb-stranici:
<http://www.swelegal.ch/downloads/newsletters/SWnews> (pristupljeno tokom novembra 2008. godine);
- 3.) Criminal Liability of Companies survey, Italy, Tekst se nalazi na veb- stranici:
http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/Business_Crimes/Crim_Liability_Italy. (pristupljeno tokom novembra 2008. godine);
- 4.) Criminal liability of private law entities under French law and extra territoriality of the laws applicable to them, Tekst se nalazi na veb-stranici:
<http://www.lancs.ac.uk/fss/organisations/humanrights/inthron/Resources/documents/Criminaliabilityoflegalentities> (pristupljeno tokom novembra 2008.godine);
- 5.) Đ. Ignjatović, Kriminologija, Dosije, Beograd, 2007;
- 6.) J. Ćirić, Objektivna odgovornost u krivičnom pravu, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008;
- 7.) Z. Stojanović, Krivično pravo-opšti deo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2006;